

Handläggare
Marita Sundell
Telefon: 08-508 36 205

Till
Äldrenämnden
den 26 mars 2019

Att förstå och bli förstådd - ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk, SOU 2018:83

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr KS 2019/286

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen
2. Äldrenämnden beslutar om omedelbar justering

Margareta Östrand
Tf. förvaltningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 (dir. 2017:104) att tillsätta en särskild utredare för att göra en översyn av samhällets behov av och tillgång till tolkar. Uppdraget omfattade också att lämna förslag på ett flexibelt, rättssäkert och effektivt system för att samhällets nuvarande och framtida behov av tolktjänster i talade språk skulle tillgodoses. Utredningen har avgränsats till att inte omfatta tolk för döva och dövblinda samt skriftlig översättning.

I betänkandet *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*, (SOU 2018:83) lämnas sju utvecklingsförslag. Förslagen innebär bland annat statligt reglerade grundkrav på utbildning och praktik, att staten för register över auktoriserade tolkar, att en ny tolklag införs som innebär att barntolkning förbjuds samt att regelverket, kvalitetssäkring och tillsyn av tolkar och förmedlingsorgan utvecklas. Vidare lyfts behov av att offentlig sektor samverkar och använder befintliga tolkresurser mer flexibelt (exempelvis mellan kommun och landsting) och att tolkyrket professionaliseras.

Förvaltningen ser positivt på de förslag som lämnas i utredningen och vill särskilt framhålla vikten av att tydliggöra kompetens hos tolkarna både vad gäller uppdraget, tolketik och språklig kompetens inom fackområdet. Förvaltningen vill också särskilt lyfta de svårigheter som kan uppstå när närstående till äldre önskar tolka. Det kan exempelvis gälla ansökan om bistånd till hemtjänst eller särskilt boende. Vid dessa tillfällen bör professionell tolktjänst anlitas.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 (dir. 2017:104) att tillsätta en särskild utredare för att göra en översyn av samhällets behov av och tillgång till tolkar. Uppdraget omfattade också att lämna förslag på ett flexibelt, rättssäkert och effektivt system för att samhällets nuvarande och framtida behov av tolktjänster i talade språk skulle tillgodoses. Utredningen har avgränsats till att inte omfatta tolk för döva och dövblinda samt skriftlig översättning.

Direktiven till utredningen omfattade en rad fokusområden, där olika aspekter och frågeställningar lyfts fram. Det har gällt

- kartläggning av landets tolkresurser inom olika kvalifikationsnivåer och tolkarnas kompetens i relation till olika uppdrag,
- struktur för olika utbildningsformer och utbildningsvägar som kan svara mot de krav samhället ställer,
- analys av auktorisationssystemet och former för kompetensbedömning,
- behovet av tillsyn i anslutning till tolktjänster,
- områden och former för effektiv myndighetssamverkan samt
- behovet av kunskap och åtgärder då det gäller barn som tolkar.

Utredningen, som antog namnet Tolkutredningen, har lämnat sitt betänkande *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*, SOU 2018:83.

Ärendet har remitterats till bland annat Stockholms stad. Kommunstyrelsen har remitterat ärendet till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, äldrenämnden utbildningsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Ärendet

Stat, kommuner och landsting upplever sedan några år ett ökande behov av tolktjänster, en fråga av betydelse inte enbart för offentlig sektors effektivitet och patient- och rättssäkerheten, utan även för samhällets mer övergripande integrationspolitik och utveckling. Behovet av tolktjänster kan variera över tid, men bedöms ändå bli långvarigt betydande till följd av förändrade demografiska förutsättningar. Samhällets behov av tolktjänster har utretts vid ett flertal tillfällen under en lång följd av år. Problembilden har varit likartad och har åter aktualiserats som följd av ökningen av antalet asylsökande under 2015–2016. Det har sammanfattningsvis gällt hur tillgängligheten till tolktjänster av hög kvalitet kan ökas för att kunna möta förvaltningslagens krav på tolk, när sådan behövs.

Tolkyrket är krävande, men flertalet tolkar saknar såväl auktorisation som tolkutbildning eftersom det hittills varit möjligt att ändå arbeta som tolk. Utredningen betonar vikten av att såväl volymerna för tolkutbildning ökas samtidigt som utbildningarna utvecklas. Utbildningen ska motsvara den kunskap och förmåga som krävs för auktorisation som tolk. I dag sker högskoleutbildning till tolk endast vid Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet, men fler lärosäten behöver utveckla tolkutbildningen. Samtidigt behöver den offentliga sektorns kompetens i att beställa och nyttja tolktjänster höjas. Det gäller kompetens och kravställning kring tolkningen som verktyg för att tillgodose en rättssäker eller patientsäker kommunikation.

Utredningens direktiv uppmärksammar särskilt förekomsten av barntolkning och hur det ska hanteras. Utredningen föreslår i sitt betänkande att barntolkning förbjuds genom att en ny tolklag införs. Utredningen behandlar även frågan om myndiga vuxna anhöriga och vänner som utför tolkning, t.ex. för maka, make eller släkting. Även i denna fråga finns anledning att betrakta såväl positiva förhållanden som risker för negativa effekter om inte professionell tolk anlitas. Då det gäller akuta och livshotande situationer kan möjligheter att kommunicera genom barn eller andra anhöriga visa sig ofrånkomliga.

Vidare lyfts i utredningen att kommuner och landsting bör öka sin samverkan kring försörjning av tolkar i talade språk. Enligt utredaren finns det stora samhällsvinster att hämta i en ökad samordning och effektivisering. Ansvaret för detta ligger på kommun och landsting då staten endast till viss del kan stimulera eller reglera ett sådant samarbete.

Kommuner och landsting bedöms årligen svara för närmare två tredjedelar eller drygt en miljard kronor av de offentligt finansierade tolktjänsterna i landet.

Sammanfattningsvis anser utredningen att följande förslag bör genomföras inom en femårsperiod för att tillförsäkra tillräcklig kvalitet och tillgång på tolkning och tolkar:

- Staten finansierar färre utbildningsvägar till tolk, men ökar den samlade kapaciteten. Volym och inriktning samordnas i förhållande till statens auktorisation av tolkar, med grundkrav på utbildning och praktik.
- Staten för register över auktoriserade och utbildade tolkar. Det utgör bas för framtida tolktjänster inom offentlig sektor.
- En ny tolklag införs, barntolkning förbjuds och ersätts med professionella tolkar. Regelverk, kvalitetssäkring och tillsyn utvecklas gentemot tolkar och förmedlingsorgan.
- Offentlig sektor planerar långsiktigt, samverkar, koordinerar och använder befintliga tolkresurser mer flexibelt och effektivt.
- Kvalitetssäkrade och registrerade tolkar erbjuds uppdrag i staten genom statens beställarsamordning. Myndighetskrav möts av kvalitet i levererade tjänster.
- Staten och offentlig sektor bygger vid behov upp egna tolkresurser eller avtalar om garanterade tjänster. Den offentliga kostnadsökningen hålls tillbaka men kvalitet och samhällsnytta ökar.
- Tolkyrket värderas och professionaliseras, vilket på sikt även leder till mer traditionella partsförhållanden, förbättrad arbetsmiljö, högre sysselsättningsgrad och stabilare situation på arbetsmarknaden för tolkar.

Utvecklingen av ny teknik kommer få avgörande betydelse för tolkyrkets framtida utveckling. Digitalt förvaldade terminologidatabaser i olika språk utgör redan nu en värdefull resurs för såväl tolkar som översättare. I ärendet föreslås att Institutet för språk och folkminnen samt Språkrådet får i uppdrag att utveckla en modell för samverkan och utveckling av flerspråkig terminologi som grund för tolkning och översättning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 20 mars 2019. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 19 mars och socialnämndens, äldrenämndens och

överförmyndarnämndens gemensamma råd för
funktionshinderfrågor den 14 mars.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till förslagen som lämnas i utredningen och vill särskilt poängtera vikten av de förslag som utredningen lämnar kring utbildningskrav och auktorisation för tolkar.

Åtgärder som resulterar i att fler auktoriserade tolkar utbildas på det sätt, så som föreslås i utredningen, skulle ge staden förutsättningar att oftare kunna använda tolkar med rätt kompetens.

Äldreförvaltningen erfar inte att det rått en brist när tolktjänster rekvirerats till äldreomsorgens verksamheter. Poängteras bör dock vikten av kompetens hos tolkarna både vad gäller uppdraget, tolketik och språklig kompetens inom fackområdet. Förvaltningen vill också poängtera vikten av medvetenheten om de svårigheter som kan uppstå när närstående till äldre önskar tolka. Det kan exempelvis gälla ansökan om bistånd till hemtjänst eller särskilt boende. Vid dessa tillfällen bör professionell tolktjänst anlitas.

Äldreförvaltningen ser positivt på utredningens förslag som väntas ge en ökad kvalitet inom tolkverksamheten och med det en ökad samhällsnytta. Genom bland annat regional och lokal samordning kan kostnadsökningar för tolktjänster hållas tillbaka.

Bilaga

Sammanfattning av *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*, SOU 2018:83